

3. Հայ. մէջ (ցըս) հնդեւր. սկհածիկոս էր, մի եւ նոյն արմ. շ-տիմ-ի հետ առ արմ. *skhejd, լւս scindō:

4. Տրանս.-հայ. գո-ի-բրդայ (kaxarka) “եփող կին” լիչ. kucharka “նոյն էն փոփ առանուած է, արան. Հայ. բէրդէ նոյնպէս պատեր փոփ առանուած է, հմատ. պիտ. առա պրօհ լիտ. ի մէջ ալ կայ րուգաց „Kuchen, Weissbrod (Wiedemann, Handbuch 292 և 312).”

5. Տրանս.-հայ. կըսեն: “Ո-ւ իւնս” սոր = որ տեղ կ'եթթասս այնպէս որ արան. Հայ. ո-ւ-ը իր խանուած եւ ուր-էն առ-ն եւ որ տեղ-էն լ-ն առած է:

6. Տփղիմիցի լրագիրոյն մը (կարծեմ սոր Դարբ.) 1885, տ. վենետիկ Մուրատ-Ռամփոյիկան վարժարանի մէջ հանգստաթեան երկու ամսնական հայ. մլուով օրադուած ըլլալով, կարդացած եր՝ “կըսեն կորո-ը, որ շատ հետաքրքրական ձեռ մըն է որդիչեւն, իոր չուր-էն եկած ըլլալով, զր.” ամեմ, օրի կ համապատասխանէ: Հին հայ. ժողովրդային իլուն այնպէս *կս կամ կ օր ալ ունեած է, երկու անդամ՝ դործածուած *կւով, ա-մ-էր ի առջեւ եւ եսեւն ալ, (*կրինեալ) ասեմ (իրինեալ) որ սիսիմաստով՝ ինչպէս վերը ցցց առած եմ:

9.

1. Տրանս.-հայ. ուուշուշէ (ուուշուշէ) = dalavuzi “քաղցրեզէն մը ընկուզէն *ուուշուշէ էր ըստ իր իր սուրբընկուզի = *ընկուզէ շնած, (արան.-հայ. ընկուզ թուզ հիմայ ալ կը դործածուի): Առաջն մասն ոչ ուուլ Biestmilch” այլ. ուուլ իր գայ (իս) առ ուում, իսկ չ-առաջ-ի փոփոխութիւնն ընկուզէն այնպէս էր, որ ը-էն եղաւ ա- ուուլ-ին և մայնաւորին ապդ-եան առակ *ուուն-ի մէջ վանին վերըն ինյաւ, յետոյ ուուշուշէն ուուս. Տ ի պէս (ացօ) ի միջ մայնաւորց եղաւ կ. Այսպէս առասաց կողմէրը ընդուած է արդէն իրեն այժման տրանս.-հայ. ուուշուշէն եւըր:

2. Երկանի թիւր հայ.-ի մէջ կորուած է, բայց ենթադրելու է, որ նիշայ.-ի մէջն ալ կար ունե, նոյն եւ լատ. մատ, ամբօի պէս ձեւեւր *է եւ *օ = ս-վերջառութեամբ, հմատ. երիւ:

Հիմայ յոդն.-ին +ն ալ այնպէս կրնակը բացարկ բացարկել, որ նորդուած *թէ(է)-օ (լիտ. ալ թէ՞ մեց-ը), ի առջ երկական ուուլ եղաւ *թ-ուլ, սրմէ մէ եւայլն:

3. Տրանս.-հայ.-ը երիւու (ergus), վը- (thērs) ձեւով կը դործածէ ընդհանրապէր ալ պյո թիւրը, իրենց հին յոդն. հայց. ձեւեւր (= հնդեւր.-ուն) դործածելով ամեն տեղ:

4. Գրաբ. երեւ երէկ = հնդեւր. *treyes, (նիշայ. ս-ի տեղ ըշ-ով. որմէ հոս ալ +, ինչպէս մէ ձեւին մէջ) արան.-հայ. իրեւ ուրէկ՝ եղաւ, հմատ. աշխ. երէկ = յշերէ, որ իրեն բացարկութիւր նոր մէջ առամով մը, գրաբարին անծանօթ նշանա-

մէջ արան. հայ.-ը է = օ-ի տեղ յէ ունի, հմատ. ար.-սայ. մէջ = miedz, իսկ գծառոր = medzavör (աշխ. ալ մէջ = miedz ար.-հ. լից սիտտե եւայրի: Տրանս.-հայ.-ի մէջ ուրէկ՝ հնդեւր ըլլալով, *յերէկ՝ ալ, իր հնագոյն ձեւ ենթադրելու ունինք, որմէ յէշ տեղ յուղ եղաւ ուրէկ՝ եղաւ:

Տրանս.-հայ. ին ալ կայ ել-ի տեղ, որ նոյնպէս *յեզն էն ծագած է չ-ի տեղ լ-ով շեշտ շունչովզ վակի մէջ:

5. Տրանս.-հայ. ուուս ձաօ կըսեն ուուս ձաօսուն կ'ու և ճայնը բառին վերջ գործ մնացած է, անկէ է, որ հայրն ուր Վատ' ալ կար հայր-ի մօն եւ խօսղները մտածելով, որ ձաօսուի մէջ զանուողն ն ալ նման է, վերջ չ- հնչած չեն:

6. Տրանս.-հայ. անկանդուր (angadžilur) կըսեն, զատ ալ պիտ անկանջ: Գրաբ ա-նջ ականյ-էն յ հիմ արտասանութեամբ ար.-հ. ան-սի մէջ մնացած է, բայց ն-ի աեղափոխութիւն ալ բառական հին է, որպէս կտեսեն անկանի աղց-եան տոկ ի գործածուած է, որ աշխ.-ի մէջ ընդիւն է: Գրաբ. ակայ = հնդեւր. *տակ-ի ու-էն է ս-լուոյ նինշանակութեամբ առ յուն. ծխուա պատմ., գութ. hausjan, նրգ. hören (*պառ լուն (8) հնդեւր. արմ.-էն):

(Հայունավելիք)

զորկս բարութափառելու

ԵԿՆՈՒՑ ԳՈՒԽՈՒԾԵՐԸ ԸՆԹԱՐԱԾՈՒՅՈՒՆ

(Հայունավելիք)

Գ Լ Ո Ւ Խ Դ .

Ընդէլ բառեւն:

27. Ակնայ գաւառականին ընտիր բառերուն վրայ ուշագրութիւն գարձնելով՝ նախ եւ առաջ կ'արժէ ի մէջ բէրել այն արմատ բառ-երը որոնք կամ բլոցրովին անծանօթ են գրաբարին կամ ծանօթ արմատներու ուրիշ մէկ ձեւն կը ներկայացնեն: Այս արմատներն, մէծ մասամբ շատ հին կը թուին: Անոնք պէտք է ձեւարկեալ ըլլան լեզուին զարգացման այն նախնական շըշանին երբ տակաւին արմատի նոր ձեւեր կը ստեղծուին: Թէ ժողովորդը, եր պարզամտ համարձակութեամբ քանի մը նոր արմատական ձեւերու ծնունդ տուած ըլլայ պատմական ժամանակներու ընթացքին՝ կարելի է ենթադրել՝ առանց սակայն ապացուցանել կարենալու: Ակնայ գաւառականին արմատ բառ-երն մէկ քանին ալ այնու միայն նոր են որ առաւմով մը, գրաբարին անծանօթ նշանա-

կոմթեամբ մը կը գործածուին, Ամանք ալ գրաս-
րաբին ծանօթ ձեւով եւ Նշանակութեամբ կը
ներկայանան, սակայն արմատն են այսպիսի բա-
ռերու որք գրաբարին մեջ ածանցեալ կամ
բարդ վճակի մեջ միայն կը գտնուին: Աչաւա-
սիկ օրինակները:

ԿՈՂ, որ “կպչիմ”, բային արմատն է եւ
“կապ”, արմատին մեկ ընկեր ձեւը: Երբ աչքին
վերի եւ վարի կպակը ի ծնէ կից ըլլան
աչքին դուրսի ծայրին վրայ, աչքը “կիպ”, է
կը լսնեն:

ՑՈՒՐ, գրաբարի “ցիր” արմատին ուրիշ
մեկ ձեւը: “Կուս կուս ու ցուր ցուր անել,”
կը լսուի:

ՑՈՒՐ, իրեւե մի արմատին ուրիշ մեկ
ձեւը, երեւան կու գայ: “Հորեղն”, բային մեջ,
որ կը Նշանակէ լրացնել, բոլղոբել: “Երես լու-
րեր էն կը լսնեն երբ մորթային բորբոքում մը
բարը երեսը կը վարակէ: Ուրեմն ինչպէս կայ
ի՞ւ եւ ի՞ու, նի՞ւ եւ նո՞ւ, նի՞ւ եւ նո՞ւ, ի՞շ եւ
նո՞ց, նյոնպէս եւ լո՞ւ եւ մի՞ւ, ցո՞ւ եւ ցի՞ւ:

ԱՅԻՆ կամ ո՞ւ արմատը կը գործ ածուի
միակ բացատրութեան մը մեջ — “ագինը
տախն առնելու” (ագինս տակը՝ կառնիմ քեզ):
Գրաբար ո՞ւ ացի ածանցեալին արմատն է որ
հոս երեւան կու գայ: Ինչպէս ակն, ոսն, թէկն,
ողոզն, ունին, ուղն, ուռն, ուռնէն, շուրթն, արմուկն,
մասն, ձեռն ունին թարմատարը, նյոնպէս եւ
ազն կամ պին է եղած բառը, որուն նուն ին-
կած է “պրացի”, ածանցեալին մեջ:

ԹԵՇՆ, խոնաւութեան (ջուր), “ամպէն թէն
կ’առնէն կ’լսնեն: “Թանամ”, բային արմատն է,
միւս “թան”, արմատէն պատշաճորէն զանազա-
նուած է յյիր փոխաւելով յի: Երրորդ ձեւ մըն
ալ գասական հայերէնին ծանօթ “թան”, է:
“թէն, ը իրեւե ածական եւս կը գործածուի,
սակայն դարձեալ “թէն, ը նուազ չուր կը պա-
րուսակէ քան: “թաց, ը:

ՓԱԼՆ. Գրաբարը “փախչիմ”, բային պարզ
“փախն, արմատը չէ աւանդած մեզին, Անիայ
գաւառականը կ’ըսէ “փախն զնել ետեւէն, ”
“հայածել զգը նշանակութեամբ: “Ո՞՛ւ է
ետեւէտ փախ զնողը, (ինչո՞ւ այդքան արագ կը
քալիս): Անի նաեւ ազեւոր բարք մը — գի-
շերփախ — որ կը Նշանակէ գիշերփախին (խու-
ճապեալ) փախուստ: “ի՞նչ է էճէլէսիս, գի-
շերփախն էն, կ’լսուի:

ԾԵԾՆ արմատն ալ, “ծեծ ուտել, ”, “ծեծ
(պատերազմ) անել, եւ նման բացատրու-

թեանց մեջ կը գործածուի, մինչ գասական
հայերէնը զայն առանձին արմատ ձեւին մեջ չի
աւանդեր, այլ “բերած են, եւ այն բարդու-
թեանց մեջ միայն ցոյց կու տայ անոր գոյու-
թիւնը:

ՔԵՐ, “քերեմ”, բային արմատը առանձին
գործածութեան ունի “քերի երկաթն” բացա-
տրութեան մեջ: Կայ նաեւ բարդ մը “տաշ-
տափեր, :

ԱՅ, ամեմ բային արմատը, գասական
հայերէնին մեջ չենիք գտներ. այս գաւառականը
ունի զայն նախ իրեւե ծառի նորարձակ ճիղ.՝
“աձ է նետերու, երկրորդ: Նաեւ իրեւե յոյժ
տարապայման աճում ստացող բուսական մա-
կարդյած մը որ հրոց փողակներուն մեջ կինայ
այնքան աճել մինչեւ խափանել. այս առամի
է որ կ’ըսն շատակեր եւ անյագ մարդուն: “աճ
ես կլերու:

ԲՈՒԽՆ կամ բուղն, “բղիսեմ”, ի արմատը,
առանձին կը գործածուի “բոխն սիրտն” բացա-
տրութեան մեջ, եւ կը Նշանակէ գիշերաբուղն,
գիշերաբայ սիրտ, ոչ քար եւ չոր սիրտ:

ԽՈՂԻ, որ է ամօթ, պատկառանկ, “խպիմ,”
(ամշնամ) բային արմատը: Երբեմն կը ըսուի
կրիպ ու ամօթ չունին: Այս արմատը բնիկ
հայ է իրեւե իփ-ուած, գոց, ծածկուած (համեստ):

ՃՈՒԱԿ, դարձ, ուղղութեան յանկարձա-
կան փոփոխում: Կայ նաեւ “ճուկ տալ, ասա-
ցուածը:

ՆՈՒԱՆ, ինոյ նշցըն է, թեթեւ եւ կար-
ճատեւ քուն մը: “աչքս նուալ չմուսււ:

ՔԻ-ՔԻՐ, “քիքրեմ”, ի արմատը, որ կ’ե-
րեւնայ “քիքրին առեր է, բացատրութեան մեջ,
խօսելով խորին փայ, եւ կը Նշանակէ թէ զան-
գուածը ճիշդ բաւական ազդուած է խորին եւ
կինայ մանր հացերու ձեւով տարածուիլ եւ
եփուիլ:

ՀԱՄ, “հարբուխն, կը Նշանակէ. “հար եմ
եղերը կ’լսուի: Ասիկա “հարիսնեմ,” բային ար-
մատը է, այլ ընկերն է “սոր, ամ, “թոր, ամ
արմատներուն, եւ կը Նշանակէ վաղել հոսիլ:
“Հոր, ուստա (իրեւե առատահոսութեան) եւ
“Առ, իւն (իրեւե վաղուն), եւ “Կոր, իւր (իրեւե
հոտող, առատ), կը թափն նցին արմատէն ծա-
գած լինել (բարդուապնեան, չ. Ա. 4—5,
1908): Այս արմատը իր կարծութեամբ ըն-
տիր է, զի կինայ բարդութեանց հիմ ըլլաւ:

ինչպես եղած ալ է, “փորհար”, բարին որ է աղեաց հարութիւր:

ԱՌԻՔ, առնուածքը, արգանքի մը առնուած զինք. “առքը քանի՞ է:” “Ծախքո (վաճառում) բառին հաշադիմ է կազմով:

ՈՂԱՐԻՔ, ոյրուած, պրկուած վիճակ կամ իր. “միվկրուս ողորը քակեցաւ”, Խօսքը կը նշանակէ թէ սրունքը շատ քալիէն ուժապառ են եւ այլեւս անգոր են անձը վիր բռնելու:

ԱՅՍ (ԱՌԻՔ), եւ “ողորը” արմասները, +ի յաւելմամբ, կը միշեցնեն ամքող հցը մը նմանորնեակ կազմով բառերու, ինչպէս լցո՞ւ (լայնութիւն), երէյու (երկայնութիւն). եւ այն սրինախները որ արդէն տեսած ենք — հուրք, կերք, կապք, հալք, եռք, հեկ, եւայլն (էջու..), ոքք ցցց կու տան թէ այս գաւառականը կը սրէ արմատ բառեր գործածել. ըլլայ բոլորովին նախնեական վիճակին մէջ, ըլլայ + մասնիկին յաւելումունք: Ահ (երկիւլ), գոր (գիւռ) եւ ոք (օպն) արմասներն գրաբարին ընտանի, նցին պէս ընտանի են այս գաւառականին: Ալսեն “դասին աչէն”, “Ալսուծու աշըլ”, “կուտը կուտին ոգ էն”, այս ինչ պտուղը հիմա “գիտ էն”, (կը գտնուի, եղանակն է):

ԱՅՍ գաւառականին մէջ պահպանուած արմատ բառ մըն ալ կլիֆն է, որ է գունդ կամ գնտակ, կը թուի ցլօնս լատիներէն արմատին հայաձեւը: Ակնցիք կըսեն հակիմին կըսիք (գելուուց), աչքին կըսիք: Յայտնապէս լեզուին բնիկ բառերէն մին է, եւ ոչ փոխառեալ:

28. Կան ուրիշ բառեր ալ, ածանցեալ կամ բարք, օրոնիք ձեւով նման են երեխն գրաբարին, պարզ ենթաձեւ մը կազմելով ժանթ տիպի մը, եւ երեխն ալ նոր են թէ ձեւով եւ թէ ինաստի երանգով: Տեսնենք նախ պայերը:

ԽՈՒՐՈՒՐԻՆ = գրաբարին “բարուրիլար”, եւ կը նշանակէ տիբամած ըլլալ: Խաւար եւ ախուր մառերուն հետ ստուգաբանական կապակցութիւն ունի:

ՔՆԿՐԻՆ = ցաւի կամ տրտմութեան պատճառաւ ակնուն մնացած անձին թեթեւ կերպով է քուն մտնելը:

ԽՈՒԽԱԼ = գրաբարին “մախալին նման է, տհաճութիւն, վիշտ եւ նախանձ խառն են, բայց խուլ կերպով կ'արտայայտուին:

Հ Հանդերձ սոց զնենցը եւ աղանդեալ իսրուեալ իրեն, զնառու երեւէր, խօսին մէջ, “Արաբուել ու զետք է ու զարդուի Արաբուելու եւ նշանակութիւնը ու աշտառին ամեւրու ցուց բռնւու:

ԽՈՒԾԵԼ = “աչքերը խողընել, բարկութեամբ՝ վախինելու համար, կամ հիւանդութեանեան ատեն՝ անդիսակցօրէն աչքին կըսիք շափէն աւելի վեր, վար կամ մէկ կողմ գարձնել:

ԸԼԸԲԻԼ = երեան ետին շըրեցաւ, կը նշանակէ “ոյրոցցաւու դարձաւ:” Ըլըբուիլ” կը նշանակէ գառնարով գետին իյնալ գիտապաստ, ուժգին հարուածի մը աղդեցութեամբ:

ԱՅՍ երկու բառերը, խոլըրել եւ շըրիլ, “ոյրը, արմատէն են, ինչպէս բոլըրիլ, մոլըրիլ հորդիլ գլորիլ, եւ այլն:

ԽՈՒԾԱՑԻՆ = “խոյլ” արմատէն. անսովոր դիբերու մէջ մալով մարմնոյ անդամոց ցաւի եւ թմրութեան խառն գդայութիւնը ունենալ է. ինչպէս երբ գլխուն տակի բարձր շափանց բարձր կամ շափանց ցած ըլլայ, վիզը կը խուլաւակի, Շատ խազալէն, հեծնելէն, քալիէն եւս յառաջ կու գայ այս վիճակը որ յորդնութեան կամ չարախոնցութեան արդիւկը է, տեսակ մը ինքնաթիւնաւորում:

ԹԱՆԹԵԼ = պղտիկ հարուած մը տալով դպչէլ, “թնթես նե կիյնայու կ'ըսեն, ցոյց տաւլու համար թէ անձը որքան տկար է կամ իր որքան անհաստատ դիբ ունի: Ասիկա “թնթե”, արմատն եղնթագրե, եւ տարբեր է “թուներ, արմատէն եղած “թնդամ”, “թնգեցուցանեմ”, էն, որոնք յաւէտ ձայնի կ'ակնարկեն, թէպէտ երկու արմատն ալ — թնթ կամ թնթ եւ թունդ բնաձայնական ծագում ունին: Վանի գաւառականը ունի “թնթոց”, որ է խառնիչ փայտ մը:

ԳՆԾԵԼ = “գունդու արմատէն, որ անշոշտ նոյն է գրաբարին “գունդուին հետ, ուռոցի մը կամ բարձրացած մափ մը երեւան գալն կը նշանակէ: Մէկուն գլխուն քար մը կը զարնեն, տեղը կը գնաւէ:” Գունդու արմատը կը գործածեն իրեւ ած. եւ գց., գնտաձեւ կամ կըր նշանակութեամբ: “Տափակ, ին հակադիմ է:

ԿՈՒԵԼ = “կուռ, արմատէն, եւ կը նշանակէ պարունակեի բանէն այնքան լցնել եւ խօթել պարունակեին մէջ, որ ուռոցիկ վիճակ մը յառաջ գայ:” Խոտկուռ, բառը այդ իմաստով բարդուած է: Երբ տայս մը արագ արագ կ'ուտե, “կու կուն, կ'ըսեն: Այս իմաստով զոլցեցց գործած ած “թնելու բառը տճ.” “թնդամ ամդ ն է:

Կայ նաեւ այս բառին արմատովը ասացուած մը “ուռո՞ն ի կուռը” որ չափազանց լեցուած ըսել է այս խնչեանք “ուռո՞ն ի կուռը չեն, կը նշանակէ չափազանց ունեւոր չեն”:

“Թթվաւ, գրաբարին “թորել” կամ
“թորելը”, Մասնաւորապէս կը նշանակէ ոչ
սաստիկ այլ խաղաղ տեղալը անձրեսի, ցող
պէս, մանք: “Անձրելը կու թորայ:”

ՃՈՐԾԱԼ — այս ու այն կողմէ շարժիլ, ճո-
ճիլ կանոնաւորապէս. “պարը մնոնողը կու ճո-
լութիւն”

ԱՆՏՎԱՏԻԼ = մայիս վաղանցիկ շփոթութեան մը արդեամբ՝ լաւ դիտցած բան չկարենալ յիշել. առոնքութեան ունենալ. “Դնչո՞ն առնենեցար?..”

ԱՐՄՆԱԼ = զարմանալ:

የበተኩል = ንመስቀበት, ሁዋብት, conge
ነውሃን ሆዥላ. “የከተማ ጥሩ የጠዬዎች, ዘዴ ተግባራኝ
ማዋጂዽዑኩና;” የጊዜ, ወጥሚወቻኝ እ, እኔ ለመቤት ፊጻዕቅ
ወደ ሁዋጥው ጥሩ ቁጥጥር የግዢ ለክናዚ, ከዚ ነወጣሁ ይሸ
ጥናመኩት ሁዋጥው:

ԳՈՒՐԱԼ = կաթոգին հոգով եւ անխռնջ կերպով բան մը ընել:

ԴԻԶԱՆՆԵԼ = զղային եւ արեան շըջա-
բերութեան անհանդիսա զգացում մ'ունենալ
շատ աղմուկ լսելէն կամ վէճի մտիկ լնելէն
“Գլխիս գիտացաւ,”

ԺԱՏԱԼ = ԽՂԹԻԼ, ՀԱՐԺԻԼ. “ՆԱՏԱՃԱՄԵՂԱՑՐ ՀԻ ԺԱՏԱՐԻ, “ՀՈՎ ՀԻ ԺԱՏԱՐԻ,

ՍՈԽԾԵԼ, մանր ծածանիլը, ինչպէս գեանձի մը միսերուն “առալով շարժմատեն:

ՃՈՂԱԼ, մեռնիլ, հոգին փշել: 'Ճաղ-
(ձող) արմատէն է. զի վերջին շանչը փշելու-
վայրկենին մեռնողին սրունքները Կ'երկնան ե-
ռուցածից կ'ըլլան ճաղերու նման:

ՄԱՂԱՍՅԵԼ, “մալ”, արմատէն: Կը նշանակէ թուփիրը ջեւլու մասնաւոր պյն կերպով առողջ առողջ ջուրը մանր բազմաթիւ ձևողերու բաժնուած՝ երկար ատեն բայց ճշճիմ քանակ կութեամբ կը վազէ ու խորապէս կը թափանց Հոգին:

ՄԵՏԱԼ = մատով դպչել անձի մը՝ անորության վեհականութիւնը հրաւիրելու համար։ “Մէկը գիշեածակ մատեց։”

ԿԱՄԹԹԵԼ = շատ աղաւաղեալ բայց
ընտիր քառ մը, որ պէտք է ուղղագրուի կցմուել
եամ մանաւանո ԽԵՐՈՏՏԵԼ, ասման ենթա մա-

տերու կիցին մէջտեղ բերել եւ սեղմել բան մը
ինչպէս մայրը իր տղուն “միսը,, կը կցմոտէ ի
պատիժ։

ՊԱՏԵԼ (պըյանել կը հնչեն). պուէ (կոկորդ վիզ) բառեն, եւ կը նշանակէ խեղդել:

ՈՐԻԿԱՆ կամ օրէիլ = մըափելու ատեն
գլուխին վար ու վեր տատանիլը։ Որորի՞մ ձեւէն

ՊՂԿԵԼ = ՀԵՂՈՒԿՈՎ մը ողողել. “ցաւած

ակուայիդ վրայ Ճերմակ զուր պղկէ :,,

ԽԵՂՈՒԹԻՒՆ ԱՆԴԱՋՈՒՅՆԻ ԽԵՐԱԽԱՐԻ ՃԱ-
ՄԻՆ Կ'ԱՄՈՒՆ, ԹԵ ՎԻՆԵ Կ'ԱՄԻՄ ՃԻ ԽԱՐԱԿՈՒՐԻ,,
ՃԻ ՔԱԾՈՉԵԼԻ Եւ ԼԱԼԵ ՔԱՊՐԻ ԵՐԳԵԼՅ ԽԱՂԱ-
ՋԲՆԵԼ ՄԱԼ Եւ Այլն օգ՛՛ՌՄ ՀԵՆ ԸՆԵԲ, չի խա-
զուիր, յ

ԲՈՒԱԼ = (*բւալ*) Մանկան իսուելու նախական փորձեր ընթաց, առանց յստակ արտասանութեան, անասնօրէն:

ԱՅՍԵԼ = գրաբար “լեսումին ուրիշ
մէկ ձեւը, Մասնել, վշըբել: Այսպէս նաեւ գր.
ձեղոն-ո գաւառո. Ճշդունք է:

ՄԱՅՈՎԻԼ = Կամարել. Կուաչել.
ԽԵԼԸՐԻԼ = Գունը սաստիկ գալ, անոր
բռնութենէն յաղթուիլ, եւ աչքերը չկարենալ

ՔԲԱՆԱՀԻ:
ՔԲՆԵԼ = ցորենը մաքրելու համար տե-
փուրին մէջ վեր վեր նետել եւ նյոն ատեն բեր-

29. Առնվաւոր պահօռ, ինչպէս պատրա-

ըին եւ ուրիշ գաւառականաց, այս բարբառները եւս յաձախ կը հանդիպին: Արմատներուն կը համարէի առողջ եւ կը նշանակէ

պարզ արմատին ցցց տուած գործողութեան
կրկնութիւնը, շարունակումը կամ սաստիա-
ցումք: Օրինակաց մեծ մասին մէջ արմատին
ձայնաւորը երկրորդ եզրին մէջ կը նուազի-
ոյը եւ ան կը փոխուին ըմբի: Հանրածամօթ
օրինակներ են Հայութեւ, Ետքեցեւ, Արքիլիութեւ
Բերեւու, Դուռըուու, Դուռըուեւ, Հայութեւ, Դուռըու-
եւու մորթեւ, Գոհուու: Կան սակայն այս գտաւ-
առաջինն մէջ քանի մը կրկնաւորներ մասնաւոր
գնահատում արժանի, զի կարեւոր իմաստներ
արտայայտելու կը ծառայեն, եւ թերեւս յա-
տուեն ան պատճենի:

ՃԱՐԾԵԼՅԱԼ = փառաւորապէս վյայելը
բարիկներ, մանաւանդ հանդերձներ եւ զպր-
ռեր: Գառասան «Հողողոցի մի ընկերն է»:

ՕՐՈՐԵԼ (օրլորել կը հնչեն): Այս բառին
պուն ձեւն է օրլորել, եւ այն անկումովն է օր-

կրինաւորի երեւոյթն առած է, որ նշանակէ օրէ օր ձգել, յետաձգել շարունակ:

ԲՈՒՆԵՐՈՒՄՆԱԼ = տեղ-հ-հետե խօսակցիլ. երկու կամ աւելի հոգիներու գաղտնի խօսակցութիւնը ընելն է: Ասոր գշական ալ կայ բՈՒՆ-ԲՈՒՆ, եւ կըսուի բունքուն մ'ունին մէշրնին, Փսփսուի կամ շնչել չէ, զի ձայնը սպիրական յատկութիւնը կը պահէ, միայն թէ խոսմբէն դուրս, քիչ մը հեռուն գտնուողները բառերը բաւական որոշ չեն լսեր որ հասկան: Սբանելի՞ հայերէն մը:

ԴԻՊԱԾՊԻՆ = պղտիկ վէճ կամ կոյի մը ունենալ մէկուն հետ: «Ընդհարիլ, ին հումանիշ մը:

ՀԱՐՀԸՐԵԼ կամ ՀԱՐՀԸՐՈՒՈՒԼ = «Հարկանիմ, ի արմատեն, կը նշանակէ միօրինակ եւ երկար շարժումի մը ենթարկուելով յօդիլ, ինչպէս անվարդ մէկը ձի հեծնելով շատ կը «հարհըսուի»:

ՄՏՏՏՏԱԼ = մոածել, խորհիլ քիչ մը մոահոդ ըլլալով, լրջուն:

ԶՄՑՄՑԱԼ = կերակուրը կամաց եւ քիչ ուտել գատճառը կրնայ տրամութիւն ըլլալ կամ անախորդակութիւն, կամ կերակուրէն շախորդել:

ԿՄԿՄՑԱԼ = խօսքը կամաց եւ դժուար խօսիլ, ոչ բնական թաթովախօսութեան պատճառաւ, այլ ըսելիքը պատրաստ ըլլալով:

ՏՆՇՆԱԼ = գարանիլ կամ դանդաղիլ:

ԿԱՄՑՄՑԱԼ = նշան տալ նորէն սկսելու, կամ թէ բոլորովն դադրիէլ առաջ քիչ մը զդալի ըլլալ գեռ, ցաւի նկատմամբ կ'ըսուի, «ակույիս ցաւը կու կըտմասյ»:

ՊԼՎԸՐԱԼ = փաքր լցոյը մը, ճրագի մը, ասաշղբուն դողդող փայլիք: «Փակիլալ», ալ կայ, որ ուրիշ է:

30. Այս գաւառականին ամենէն պատռական գանձերուն մէջ կը գտնուին բաղադրիալ բայերը, որցմէ շատ օնմի, եւ որով եւս կը նմանի ին գրաբարին: Յայտնի է թէ գաւառական հայերէնը պաւելի կը սիրէ յայտ առնել, բայց առնել, հասու լինել, որին լինել է մոյ դնել, է առնասովի իսց-ցանել, է հառան առնել, է ինչ արնել, է ձնունդ գոլ, է ձնի առնուն, եւ այն ձեւերը քան ըսել միաձոյլ բառով «յայտնել», «բարձրացոյանելոյ», «հասկանա», «արգելու», «մատղելո», «տագնապեցոյանելոյ», «հաւանե», ցուցանելոյ, «կիրարկելո», «ծնանիլ», «քննելո», եւ այլն, նցնպէս կընէ Ակնայ գաւառականը

որուն յաճախ անծանօթ է միաձոյլ բառը: Աչաւասիկ գիւղաւորները:

2ԻՔ ԼԻՆԻԼ (լընիլ) = չքանալ, կորնչիլ: «Զիք լընիս» (անէնք):

ՁԱՍԽՈՒՊ ԼԻՆԻԼ = փշրուիլ:

(8)ԵՐԵՐՈՒ ԼԻՆԻԼ = գբաղիլ, — (ի) Տարմիկին երերն էանք.

ՈՂԻՆ ՈՂԻՆ ԼԻՆԻԼ = ծոիլ, կորանալ (ցաւին սաստկութենէն):

ԿՈՐԹ ԼԻՆԻԼ = կործանիլ, ոշնչանալ: «Խերն ալ կործ եղաւ:»

ՄԱՂԱԳՈՒ ԼԻՆԻԼ = շուարիլ, շիօթիլ, շմորիլ:

ՏԱԱՄԲԱԾ ԼԻՆԻԼ = (հանդերձելզնին) ծալուած մանղով մաշիլ ծալիքի գծերուն վլայ:

ՀԱԿԵՑՊԱԾ ԼԻՆԻԼ = քիչ մը բան ու տելով զերծ մեալ նուաղումէ:

ՉԱԳԻՆԵՂԻ ԼԻՆԻԼ = գառեկին հաւակիթին մէջ մեանիլը դուրս ելլել քիչ առաջ:

ԿԵՐԱԿՈՒ ԼԻՆԻԼ = կերածէն մոռնդ շառնելով կենսատիկ (երախայից):

ԱՂՈՒԼՈՍ ԼԻՆԻԼ = փշրիլ:

ԳԵՐ ՈՒ ԳԵՑԻՆ ԼԻՆԻԼ = աղաւել պաշտիկի:

ԽԱՂՔ ԼԻՆԻԼ = խայտառակուիլ:

ԱՀՕՔ ԱՆԵԼ = աչքով նշան տալ: Հասկցել: «Ընկերիդ աչքը չի տ'անես:»

ԱՀՕՔ ԻՌԻՆՕՔ ԱՆԵԼ = աչքով եւ յօնիքի շարժուով հասկցնել:

ԴԱԲՀ ԱՆԵԼ = հիւանդին դարձ լնելը՝ լման շապարինած:

ՄՏՏԻ ԱՆԵԼ = 1 ուշ գնել. 2 անսալ: «Տատին ալ մոյի շաներ:»

ԵՑ ԱՆԵԼ = մերժել նշանիսութիւնը լուծել: «աղջիկը ետ ին արեր:»

ՆԱԶ ԱՆԵԼ = նրբազրութեան պահանջման համեմատ «ոչ» ըսել, ընդունիլ հրաերը մեծարանքը, եւ այլն: Եթէ անկեղծ չէ, եւ նոյն նպատակով նազ կընէ մէկը որ աւելի պնդեն, «սուտ նազ կ'անէ», կըսն:

ՄՈՒԻ ԱՆԵԼ = հանդուրժել, համբերել, չորսնջել:

ՎՐԱՎԱԾՈՒ ԱՆԵԼ = հարեւանցի եւ արագօրէն, անինամ կերպով ըսել բան մը:

ԽԱՂՔ ԱՆԵԼ = խայտառակիլ:

ՇԱՒԻ ԱՆԵԼ = ցոյց անել, կատակի համար բաներ մը ըսել:

ՊԵՏ ԱՆԵԼ = պէտքը հոգալ, ինեամ
տանել, դարձանել:

ԹՔԾԵԾՈ ԱՆԵԼ = մէկուն երեսը շատ
թքնել ի նախառինս:

ԹԵՐ ԵԼԼԵԼ = կողմակցիլ: “Ան ալ
քեզի՞ թեր կ'ելլէ:”

ՀՈՒՆ ԵԼԼԵԼ = դուսի ելլել: “Ո՞վ անոր
հետ հուն ա՞լլէ:”

ԵՌ ԵԼԼԵԼ = եռալ, եռալու աստիճա-
նին հասնիլ: “Զուրն եռ ելաւ:”

ԴՊԻ ԵԼԼԵԼ = դողալ, վախնալ յան-
կարծ:

ԹՈՒԽՏ ԵԼԼԵԼ = իրար անցիլ:

ԼԵԶՈՒ ԵԼԼԵԼ = խօսիլ սկսիլ: “Յուսիկը
նոր լեզու կ'ելլէ:”

ԱԾ ԵԼԼԵԼ = հաւոն ածել սկսիլը:

ԵԼԼԵԼ բայով շինուածներուն ոմանց նմանը
կը կազմուի “հանել”, բայով, առաջիններն չե-
զզք են, ասովք՝ ներքործական կամ անցողական.
— Եռ հանել, դող հանել, թունտ հանել,
եռ այլն:

ԿԱՅԱՆՔ ՏԱԼ = նրոշման մը գալ, եզ-
րակացութեան մը հասնիլ: “Կայանք մի չկրցանք
աալ:”

ԿԵՐ ՏԱԼ = կերցնել. “շանն ալ շաքար
կեր կու տայ:”

ՃՈՒԿ ՏԱԼ = յանկարծ փախուստի գիծը
փոխել:

ՑԱՐ ՏԱԼ = դեւերուն չար ազդեցու-
թիւն ընելը մարդոց, “չար են տուեր:”

ՎԵՐ ՏԱԼ = մորթին վրայ եռացումեր
երեւել. “երեսը վեր է տուեր:”

ՑԱՐ(Յ)Ն ՏԱԼ = ձայն հանել, պատաս-
խանել:

ՇԷՆ ՄՆԱԼ, ՇԷՆ ԿԵՆԱԼ = բարօ-
րիկ եւ ունետք ըլլալ. “չէն մմաք:”, “չէն
կենան:”

ՄԻՆԱԼ ԲԱՐՈՎ = հրաժեշտի ողջյն.
“մասք բարւով:”, Պատաս. = բարով եկաք,
կամ երթաք բարով: (“Մնաք բոր:”, “երթաք
բոր:”, Ակնայ ոճ չե:”)

ԿԱԽ ՈՒ ԿԱՐԻՔ ՄԻՆԱԼ = կարօին,
փափաքին չկրնալ հասնիլ:

ՄԻՐԸ ԴԻՆԵԼ = քաջալերել, սրտապնել.
“մօրը սրտ կու դնէ:”

ՈՏՔ ԴԻՆԵԼ = նեցուկ տալ. “թիերուն
ոտք դնէ:”

ՓԱԽ ԴԻՆԵԼ = հալածել. “գողին ետեւէն
փախ գրին:”

ՔՈՎԵԼ ՔՈՎ ԴԻՆԵԼ = երկու կամ աւելի
բաներ իրարու բաղդատել:

ԿՄԱԿԱԾ ԴԻՆԵԼ = խօս տալ. փախիլ ա-
րագ: Փաթթած կծիկի մը արագ արագ քակե-
լուն նմանութեամբ ըսուած:

ՔՈՎԹԻՆ ԴԻՆԵԼ = արհամարհել, առ
ոչինչ համարել, արուած ընծ աներու կամ մա-
տուցուած պատիւի նկատմամբ կ'ըսուի, թէ
“քովթին չդրաւ:” Այս ոճը կը թուի ծագումն
առած ըլլալ վարդի, ինձորի եւ ուրիշ անուշա-
րոց ընծաներու առթիւ:

ԴԻՆԻԿ ԴԻՆԵԼ = նեղութիւներ տալ,
տագնապներ զբաժարել. Ք. ին “գլխուն ինչ
դիիկներ դրաւ:”, “Դիսիկ կը թուի նշանակել
կոյանի կամ թովիկի նման գործիք մը, բնածայ-
նական ծագումնվ:

ՊԵՏԻ ԻՑԻՆԻԼ = անինամ մմալ. հոգա-
ծութենէ, դարձանէ, նորագումէ զորկ մմալ:
Կ'ըսուի թէ կենաքնեաց եւ մարդոց եւ թէ
պարտէզի կամ տան վերաբերութեամբ: Գրա-
բարին ծանօթ ոճն է — անկանել ի փառաց,
յլնչից, յարեւէ, եւ այլն:

ԽԱՂ ԻՑԻՆԻԼ = ախտի մը վերստին զարթ-
նուլը, գաղուն (latent) վիճակն ելլել:

ԿԵՐՔ ԻՑԻՆԻԼ = փախիլ, փանալ սկսիլ.
մուշտակին մը կ'երբ է ինկեր:”, Ուտիժներուն
ագրեցութեամբ եղած մանական խաթարումն
համար կ'ըսուի: “Որդ իյնալին եւս նման բա-
ցատրութիւն մ'է:

ՎԵՐ ԻՑԻՆԻԼ = ընդուսուլ, յանկար-
ծական լորէ մը ազդուիլ, թունտ ելլել, զար-
մանալ:

ԵՐԵՐՆ ԻՑԻՆԻԼ = զբաղիլ. “հային երերն
ին ինկեր:”, այսինքն հաց եփելու գործովն զրա-
շած կը գտնուին:

ԻՌԵՐՆ ԱԽԻՆԵԼ = յիշատակել:

ԽՈՎՔ ԱԽԻՆԵԼ = խոսում առնել մէկէ
մը: Նցնակէս “խօսք տալ”, կը նշանակէ “խոս-
տանալ:”:

ԺՈ(Ւ)ՈՒ ԳԱԼ = պալտիլ. “գետեզերը
ժու կու գան:”, “ժոռ գալ են գնացեր:”, կը
նշանակէ պայոյտի են ելլել:

ԵՏ ԳԱԼ = վերագառնալ. նաեւ կերա-
կուրէն ստամբէսէն ետ գալը, փսինել:

ԲԵՐՐԱՆ ԳԱԼ = 1. պատրաստ ըլլալ.
հասուն ըլլալ կ'ըսուի վերբի, մինատամի, իւլ-

խայթի մասին, երբ ծակուելու եւ շարաւ պարագուելու հէտին հասած ըլլայ: 2. խոռոշ բազմութեամբ լցուած ըլլալ մինչեւ դուռը. "տունը բրեան կու դար":

ՎՐԱՑ ԳԱԼ = 1. յարձակիլ, մօտենալ, "թէ որ կրնաք վրայ եկեք", 2. պաշտպանել, թեր ելլել, "աջկանը վրայ կու դայ":

ՄԱԾ ԱԾԵԼ = մատը որկորին տանիլ, իխսում պատճառելու համար, "Մատ ածէ":

ՔԱԾ 24ԵԼ ոռքը = ՏԵՂԵ մը մէկնելու պահուն տնտեսալ, դիմումը գանդաղ շարժիլ:

ՎԱԽ ՑԱԼ = վախցնել, վասնգը հասկը-նալով կամ պատիժ սպառնալով վախ ազդել մէկուն:

ՅԱԼ ԱՅՍ դաւառականին բժշկական բառերը մասնաւոր ուշագրութեան արժանի են: Հու կը դնեմ զանոնք ֆրանսերէն կամ անզլիերէն համապատասխանելով հանդերձ առ ի ճշդութիւն:

ՓՈՒԿ = փր. bouton, անգ. pimple.

ԲԵՐԴԻԿ = վնջուկ, որ շիմուկով լիցուն է: Խթէ շարաւի փոխուի հեղուկը՝ բաշիկը՝ "հաղաւարտ", կը կուսի գրաբար (pustule):

ԹՈՒԹ = մասներուն կամ ուրիշ անդամոց վրայ յարաջ եկած պատիկ ամուր կոշտ մը, փր. verrue.

ԽԵՐԴՈՒԿ = scrofule.

ՄԱՏԵՆՇՈՒՆՉ = panaris.

ՄԿՆԱՏԱՄ (մըյյատամ կը հւշեն) = phlegmone.

ՊԱՏԹԹՈՒՔ = gerçures des mamelons, crevasses des mains, թէ ձեւաց թէ պառկի պատառուք:

ԽՈԲՇՈՒՔ = eczéma.

ԵՌԵՔ = prurit, ասիկա մասնաւոր մորթախտ մը չէ, այլ պէսպէս մրթային ախտերու լնկերացող ախտանիշ մըն է:

ԽԱՎԻԿ = variole; small pox.

ՀԱՐՍԱՎԵԹ = rougeole; measles.

ԿԱՊՈՒՏՀԱԶՅ = coqueluche; whooping-cough.

ԲԱՐԱԿԵԱՄ = consomption pulmo-naire; tuberculosis.

ԴԱՂ = fièvre paludéenne; malarija. Ասոր անկանոն եւ ծպտեալ տեսակներն կը կուն գալաւուր դաղ:

ԽԺՈՒԿ = bronchite.

ԳԵՂՆՈՒԹԻՒՆ = jaunisse.

ՀԱՐ = catarrhe (խէ ՓՈՐՀԱՐ դիarrhéa).

ՀԵՒՔ = asthma.

ՔՐԵՆԻԱԾ = sudamina.

ՔՐԾԱՎԻԿ = varicelle; chicken pox.

ՑԱՆ = freckles, tâches de rousseur.

ՑԱՆՈՑ = ան որ գէլքին կամ ձեռացը վրայ ցան կամ գեղնաթշը կետեր ունի:

ՑԵԶ = ծաղկի ախտէն մնացած սպիսներ:

ՑԵՑՈՑ = ան որ գէլքին (կամ մարմինին ուրիշ տեղերը) չեչեր ունի:

ԳԱԵԿ = orgellet, փոքր գարիի մեծութեամբ ուռացյալ մը աչքի կոպին եղըր:

ՄՄԱԿԱԾ = entorse, մարմինն կակուղ մասերուն խախտումը, առանց ոսկոր կոտրած բլլալու:

ՄՄԱԿՑԻՆԼ = մահատ լլլալ արկածի մը հետեւանք:

ՄՄԱՆԵՐՔ = յղի կնոջ մարսողական խանդարմունքը:

ԿԱՄՄԱԿ = հիւնդին ախորժակին ուղած բաներ՝ ուսեւլիք կամ խելիք: "Ի՞նչ է հիւնդ զին կասակը":

ԿՁՆԻԿ = bossu; hunchback, սապառղ:

ՃԻԼ = strabique.

ԿԵՐԿԻԿ = կոնակը ծռած զառամեալ (կիւ կամ այր):

ՑԱՐ 1. ցուռ, անգ. pain. 2. ո եւ է հիւնդութիւն = maladie, mal Այս առումով "ԱՄԱԿԱՐ", կը կոչուի ան որ հինցած ախտ մը ունի:

ԿԵՐԿՈՒԽ = aithrepsie, փոքր մանուկներու այն շատ ցաւագար վիճակը որ արդիւնք է կերած կերակուրէն մոռնդ չկննալ առնելու, եւ որ արգելք կ'ըլլա ոսք ելլելու: "Կերկուխ է եղեր", կ'ըլլուի: Կերկուխ լինիլ է բաղադրեալ բայլ:

ԴԱՐՀ ԱՆԵԼ = avoir une rechute, դեռ լւա մը չապաբնած՝ նորէն ծանրապէն բանուիլ նոյն ցաւեն:

ԿՐԱԿ = fièvre, high temperature.

ԿՐԱԿՈՐԻՆԼ = avoir de la fièvre, to develop fever.

ԿՐԱԿԲԱՓԵԼ = défervescence, ջերմը անցնիլ: Կըսուի “կրակ ունի”, “կրակը շատ է”, “կրակորեք էն”, “կրակը թափեք էն”: “թաց լաց մի դիր ճակտին ուր կրակը առնէ”:

ՄՏԱՑԻԿ = հիւանդին այն վիճակն է ուր միսքը այլեւայլ կերակորեններու յիշատակին կ'երթայ եւ կը խնդրէ որ իրեն տան ուտել: “Հիւանդը մասցիկ է եղերո, կ'ըսեն”:

ԵԲԵՍԵԼ = վեբրին բուժման այն աստիշանը ուր մորթը կը վերակացնուի:

ՉՔԵԼ = կու չքէ, չքեր է, դի չքէ կը-սեն վերքի մը, պալարի մը վիայ խօսելով, երբ կը շշմորեն թէ կը պղտիկնայ, բորբոքումը կ'անցնի եւ առանց շարաւելու եւ ծակելու աներեւոյթ կ'ըլլայ ծծուելով:

ՀԻՒԱՆԴԿԱԱԼ = ան որ հիւանդի մը հոգը վրան ունի գր. garde-malade բառին նմանութեամբ վերջիրս շինուած կայ “հիւանդապահն նոր բառ մը, որ հին ու ալուօր “հիւանդկալուն գյութենէն անգիտութեամբ յերիւրուած է”:

ԱԿՆՈՒՅ չեն գիտեր եւ դոկիացւոց “ձեռնակ ը (chilblain) եւ Սերաստացւոց “օձիկը (erysipèle):

32. ԿԱՐԱՐԴԻՐ կամ վարմունք պատկերացնող բառերը բազմաթիւ են Ակնայ բարբառին մէջ, եւ արժանի հետաքրքրութեան:

ՏԵԿՈՋ = ինքնահաւան, խօսքի մտիկ չը-նող, դիմախօսելու հակամէտ, խիստ, (տճ. Ծի): Այս աղուոր ու բնական բարով “տոնենի արմատէն է, եւ կը շշանակէ նկարագրուէն “տնկուն, ուղղաբերձ, շնուրհող” եւ ականջ չդնող: Գոռող եւ կոկող մասուեռն մէջ եւս նշն ու վերջադիր մասնիկը կը տեսնուի: Այլ է “դուշուր, ուր ողի տեղ ուղ դրուածէ, եւ կը շշանակէ գլուխ մաղերուն դիզուած, խողանացած վիճակը. իսկ “գողնոտիլ, համանիչ է “վարազնալուի:

ՄԱՐՏԵՍԻԿ = մօրեն զատուիլ չուզող շիացած մանուկ:

ԹՐԹՌԻԿ կամ թրթրիկ = թեթեւարայ: Թոթթալ (թռչածիլ) բայէն կ'առնէ իւմասմած:

ՄԹԾԻԿ կամ ՄԹԾԻՒԻԿ = ախտաբարոյ հիշտ գդիմած, յանքերը պուստած:

ԴՎԻԿ = թշլ, մղկ, կորովազուրկ:

ՄՃՄԻԿ = արագաշարժ: Մճիր (կայծ) արմատէն:

ՇՈՒՇՏԻԿ = ապուշ, տկարամիտ, միշտ շուարած: Հոս կը տեսնենք ան-ը-լու մակրային արմատը՝ վերջադիր ին մանիկով:

ԼԱՓՈՏԻԿ = ան որուն վրայէն կարծես հանդերձները կը թափին:

ԾԱՓԸԼԻԿ = այն որ տափակ տափակ, խեղացած մանուկի նման կը խօսի ու կը վարուի:

ԹԱՏԱՓՈՐԻԿ = երկշատ եւ թշլ, ծանր գործի, գժուար խաղի չդիմացող:

ԶԱՆՉԱՆ = երկարախօս ձանձրալի:

ՔԻՍ (քըս) = գծուծ, տալու բանը, լնելու գործը չընող, յետաձկող անյօժարութեամբ եւ անազուութեամբ — որ չի կարեր ձգեր, լմցներ, այլ կը քէ:

ԽՆՏԱՑՄՈՒԿ = որ միշտ կը խնդայ, կը ծիծաղի ի ժամու եւ ի տարածամու:

ԲԱՆԴԱՑՈՒԱԿ = կատակարան, զուարձախօս:

ԿԵՐՔՆԱԳԱՐԾ = գաղտնի գործող, խորամանկ:

ՄԱՐԴԻԱՄՈՅՈՏ = դիրակարահորդ, լնկերասէր:

ՄԱՐԴԻԱՀՈՂ = անյշ վարուող, սիրտ գրասող:

ՓՈՅՏԱՑՈՒ = գժուարահաճ, խտակահաջ, խիստ բարակը վինուող (կեսուր, վարպետ եւ այլն):

ՄԶՋՄԾԾ (ՄԶՋՄԾԾ) = ան որ գանգալորէն կը գործէ բայց լաւ հոգ կը տանի կատարեալ եւ անբասիր ընելու գործը:

ՄԱՆՐՄԾԻԿ = (կը հեռն մզյրմծիկ) Այս որ փափուկ եւ նուրբ կետերը կը հասնայ եւ ըստ այնմ կ'ընէ ձեռագործ: Կրբածաշակ աշխատող:

ԶՈՒԶՈՒ = խօլ, շրջահայեցութենէ բոլորպին զուրկ խօսող կամ գործող:

ՀԵՑԻԿ = հին լաթեր հագնող եւ արշամարհելի կին:

ՀԼԹԻԿ = ամենախեղճ կերպով հագուած, որուն չուզը ու չուլիք կը թափի վրայէն:

ՎԱՅՎԵՐ = ապիկար եւ անճարակ:

ՇԼՇԻՏ = գուեհիկ եւ թեթեւ (աղլիկ եւ այլն):

ՈՒՇՈՒԶԱԿԻ = միշտ ուղղող ուրիշէն:

ՀԱՏԵՐԵՍ = պիտերես, չաշցող, պնդող ուղելու մէջ:

ԱՆՀԱՆԴԱՐՄ = անհանդարտ, չըսպուղ ժանուկ:

28ԵՍ = վերջէն ունեւորութեան հասած մէկը որոն աչքին իր պատիկ ծախքն ու չնչին բարիքը չափազանց մեծ կ'երեւնան (տճ. իշտ-գիշ):

2ՀԱՏԵԱՆ = բանի մը չհանող, խծրծան, դժուարահաճ:

33. Հատ են գյական, ածական, մակայ բառեր որոնք կարեւոր երանգներ կը բացարձեն եւ ունակը հանճարեղ սաեղծումներ են: Աշաւասիկ օրինակներ:

ԱՄՊԳՈՒԼ = ողին այն մասնաւոր ինեղիչ տաքութիւնը որ ամպամած երիկների մը կ'ըսկերիալոյ: "Ամպգուլ եւ կ'ըսուի հայերէն լեզուին յատուկ եղող բառերէն մէկն է:

ՔԱՄԱԳԱԿԱԿՈՒԼ = կրակարանին կամ թռիկին կրակը անցած ըլլալին վերջ՝ մացարդ մեղմ տաքութիւնն է որ պահ մը կը տեւէ գեռ: Տաքութեան կամ "գորին քամութը": Այս կազմութեան աւելիլ ակերեւ մէկ օրինակը ունինք քամըրախի (քամողի) բառին մէջ որ է զօրսաւոր ողին թրացաւմեն վերջը հանուած թշլ. քամուք օղին: Ասոր կը համեմատի նաեւ "տաշտաքեր", (տաշտըքեր) բառը, որ է տաշտին խորին սպառելէն վերջ քերելով ստացուած քիչ մը խորը:

ՊՂՃԱՇԵՒԻ = Զգեսա մը ձեւելու այն նախափորձը որով մերձաւորապէս ձեւը կը կարգագրուի առանց կորելու. գեռ (կերպասը) ողջ կամ ամբողջ կը մնայ:

ՄԱԾԽՆԱԿԻ = այն չափը որ մատին մէկ խաղին մինչև միւսը եղած միջցին կը համարուասինանէ:

ՈՏՄԹԱՆԴ = ոտքը մէջը թաղուելու չափ խոր, "Ոտնթալ մը ձիւն էր եկեր,":

ՄԱԶՋԱՐՈՏ = Այն անհամար որուն զլիսու մազերը չափազանց քիչ կամ ցանցան են:

ՀԱՏԿՈՒՅ (Հաւկոր կը հնէն) = այն մարդը որ իրիկուան անարեւ եւ տկար լուսին մէջ չէ կարող տեսնել:

Լաւ հայերէն են կերպարի տեսակաց շատ մը անուններ, իշպէս 201ԱՄԵՎԸ (ոչ մէ ձուա-

գեղ որպէս ոմակը յաւակնած են ուղղագրել), ԽԱՏԻՒԾ, ՄԱԾԽՆԱՄՊՈՒՄ, ԿԱԲԻՆԱՊՈՒՄ, ԵՂՈՒՄԵՎԸ, եւ այլն:

Ընտր են "Ընկեր", բառով շնուած քանի մը բարեկըրը — ԽԱԴԱԿՆԵՐԻ, ԽԵԽԸՆԿԵՐԻ, ԴԱՍԸՆԿԵՐԻ, Նաեւ ՄՆԻ մասնիկով կարդ մը բառերը — ՎԵՏԸՆՄՆԻ, ԽԵՎՄՆԻ, ԴԱԸՆՄՆԻ, ԱՀՌՄՆԻ: Տեսած ենք նաեւ մասնաւոր կազմ ունեցող կրկնաւոր մակրայները — Կաղն ի կաղն եւ այլն: Ընտրի է "ՄԵՐԻՆ ՄԵԾԻՆԻ", ապրէլ, ծախսել եւ այլն, այսինքն կես մը մեռած, հազիւհազ ապրիլ, քիչ ծախք ընել:

34. Ակնայ բարբառը կը ներկայացնէ նաեւ բառերու թիւ մը ողի կրնան առ այժմ նկատուիլ իրեւ անստոցդ կամ մութ թէ նշանակութեան եւ թէ ստուգաբանութեան կողմանէ: Ապրէն ասոնց մէկ քանիներուն ստուգաբանութիւնը եւ այլոց նշանակութիւնը մերձաւոր կամ հաւանական կերպով կրնան արուիլ՝ առանց ստուգութեան մը հանելու: Անդրագոյն քննութեան եւ ուրիշ գաւառաբարբառներու հետ բաղդատութեան կարօտ են այս բառերը:

ԳՈՉՈԶՅ: Այս բառը կը գործածուի "գոռզի՞ն է մացերը", կամ "գողոզին չէ մացերը", բացարարութեան մէջ: Ծերերը որոշ գաղափար մը չունին թէ ինչ է գոզոզը, Փայն տարտամնեւն գիտեն թէ "գէշ մարդ", է "չար է",: Խո կը կարծեմ թէ ասիկա "գազան", բառին հնագոյն ձեւն է, գոզ ։ գազ, եւ վերջադիր ՈՇ մասսիկ, նման անկող, գոռող, կոկող բառերուն: Այս բարբառին մէջ առակ մը կայ որ կ'ըսէ "Առջոն խալզ գոզոզին մահ է",: Ուրեմն "գոռզող", պէտք է հոս նշանակէ առջնէն տակրի կամ պտիկ կենդանի մը: Թերեւս նուազ ահուելի կամ հզօր գազանց առ հասարակ անունն է գոզոզ:

ԴԻՏԻԿ: Մէկուն "գլխուն գիտիներ գնել", "ինչ գիտիներ ար գնին գլխուն",: Կը կարծեմ թէ ասիկա գլաւարի կամ այլ հանդեմձելին չէ այլ գործիք մը, կոկանի տեսակ մը, որով կոկն կամ ողորկն ամուր իր մը: Հայերէն թոկիկ եւ տճ. "թոխման", բառերուն պէս առ ալ կը թուի բնաձայնական ծագում ունենալ: Մէկուն "գլխուն գիտիներ զնել", պէտք է ծառայէ անոր կրթութեան, անոր խելքը հասանցը-նելու, զ. օ. համալսարանական բարձրագոյն կարգաց ուսանողները իրեն նորեկ ընկեր-

ներուն գլխին շատ “գիմիկներ կը դնեն, պիտի ըսեինք:

ԴԱՄՇԱԽԻ: Հաստ եւ ամուռ կազմ ունեցող վիճակու կրնայ “դէմ”, (յորմէ “գիմացկուն”՝ արմատէն ըլլալ: Կը հնչուի դըմշխի.

ԴԱԳԳՈՒԹԻՒ: “Զօր, բառին հետ կը գործածուի միայն, եւ շատ նիշար անձի մասին խօսելով կըսեն “ըր դադուուն”, եւ երկու էին մէկը սաստիկան է կարծեմ” (ինչպէս կցցել փոխան կցել-ի), եւ բունքառը “դագուու”, ըլլալու է, ու “դագուու”, սկզբնապէս պէտք է նշանակէ փայտէ կամ քարէ գրթիմը, շինուած մը, տախտակ մը:

ՏԱՓՈՒԹԻՒ: Այս բառը իրեւ յասուկ անոն տեղւց կը գործածուի Անայ քաղաքին շատ մօտիկ սարահարթ վայր մը նշանակելու: Ինձ կը թուու թէ այս բառը բլուրի մօտ բարձունքի տեսակ մը ցցյ կու տայ, այսինքն բարձունք մը կամ բլուր մը որուն դագամթը տափառակ է եւ ապաստա:

ՃԱԹԱՎԱՐԻ: Մէկուն “Ճաթակը ինալ”, կամ “Ճեկել”, այսինքն ձեռքը կամ ճանքը, “Ահ, վերջագիր մասնիկով շինուած բառ մը ըլլալ կը թուի: Կրնայ *թաթ-ակի լծորդ ձայն մը ըլլալ:

ՃԹԱՌԻ: “Կամաց երթան՝ կամկար կըսեն, թէզ թէզ երթան՝ մնու կըսեն, ինուին մէջ այդ բառին միտքը երեւան կու դայ իրը “չափազնց աճապարող”, հետեւապէս աճապարանքին մէջ սիսալող մէկը: Կրնայ “շուու, ով եւ շտապ բառերուն հետ կապակցութիւն մը ունենալ:

ՋԹԻՆԻԹԻ: “Գոխիթը տալ, բացատրութիւնը կայ, որ կը նշանակէ դրգել, դրգռել, րորոքեցնել, Հաւաներէն հնոցը կամ կոսկարանը խոռոնելու գործիք մըն է եղած “զոխիթ”, և “իթան”, ի տեսակ մը:

ԶԳԻՒՐՈՒՅԻ: Տան մը այն մասը ուր ուեւ բան կը խոնեն իրեւ ամբարի մը մէջ: Այն գալափարը կու տայ թէ տիշը նեղ է եւ բուի ներս կը կուն այն բաները որ օր մը կրնան բանի մը դալ:

ԱԹԱԳԳՈՒՑ ԻՑԻՒԼ: Երբ հիւանդ մը շատ վատած ու փրփռած տեսնեն, “առազ ուց (կամ երբեմ յ կամ հ ձայնով, յառագուց) ինկեր է, կըսեն:

(Հ-Ր-Ռ-Ն-ԵՒՄ)

Մ. Ս. ԳԱՐՈՒԿԸԱՆ

ՃԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ

Գերյ. Հ. Թաղէոս Վ. Թոռնեան Թագակիր Աքքայ եւ Ըստհ. Աթոռակալ Միարանութեան՝ Սեպտեմբեր 18ին 1908 հեռազրած էր ի Հոռո՞ առ Ս. Քահանայապեսն Փիոս Ժ. Պնեմով յոսու մեծապայծառ զանոյիցն բովանդակ Միաթարեան Միաբանութեանս անկեղծ եւ իննարդագոյն իննդակցութիւնն եւ չերմաշերմ բարեմանաթուլթիւններն առձիւ իր բարենշան ոսկեղէն Յոռելիսանին: — Ամսոյս 21ին վերոյիշեալ Ըստհ. Աթոռակալն ընդունեցաւ Վասմի. Կարդինալ Մերրի տէլ Վալէն յաջորդ մեծարեալ հեռազիրը.

Santo Padre gradito vivamente espressioni filiali auguri, benedice di cuore lei intera comunità.

Card. MERRY DEL VAL.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Փիոս Ժ. Ս. Քահանայապետին բահանայութեան 50ամեայ Յոթեամսը. 257:

ՄԱՏԾՆԱԳՐԱԿԱՆՆ ։ Տիմիթէոս Կուզ հայ մատնագրութեան մէջ. 261: ։ Յուղակ ձեռազգաց Թարթիք. 266: ։ Միթթար Գօշ Դատաստանագիրը և Հայոց մին բաղադրաֆիկան իրաւուց. 270:

ՀԵԶՈՒԱՊՈԽՆԱՆՆ ։ Սուլապանական հետազոտութիւնը. 274: ։ Անայ գաւառաբարբառը. 279:

ԺԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ. 288:

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ ԵՒ ՊԱՏԱԽԱՆԱՍՈՒ ԽՄՐԱԿԻՌ

Հ. ԱՓՈՍԵԼՎ. ՊՐՈՊ